

Назва дисципліни	Системи і процеси керування
Викладач	Прокопчук Ю.О., д.т.н., доцент, пров. наук. спів. відділу системного аналізу та проблем керування; т. (056) 372-06-40; email: itk3@ukr.net
Курс та семестр, у якому можливе (планується) вивчення дисципліни	Аспірантам, 2 семестр
Факультети, студентам яких пропонується вивчити дисципліну	Відділ системного аналізу та проблем керування
Перелік компетентностей та відповідних результатів навчання, що забезпечує дисципліна	Загальні компетенції: ЗК 1 – здатність генерувати нові ідеї (креативність); ЗК 2 – здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу; ЗК3 – здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; ЗК4 – здатність працювати в міжнародному науковому просторі, спілкуватися іноземною мовою на рівні B2; ЗК6 - здатність до проведення самостійних наукових досліджень, виявлення, постановки та розв'язання наукових проблем; Професійні компетенції: - ФК 1 - здатність використати сучасні досягнення науки і передових технології, виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері автоматизації, комп'ютерно-інтегрованих технологій, керування складними організаційно-технічними чи кіберфізичними системами та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях; - ФК 2 - здатність усно і письмово презентувати та обговорювати

результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та іноземною мовами, глибоке розуміння іншомовних наукових текстів за напрямом досліджень;

- ФК 3 - здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проекти в галузі ракетно-космічної техніки та міждисциплінарні проекти у суміжних галузях, проявляти лідерство під час їх реалізації;
- ФК 5 – здатність приймати обґрунтовані рішення в проектних розробках із застосуванням принципів системного аналізу;
- ФК 6 – здатність до проведення досліджень процесів керування на високому науковому рівні;
- ФК 7 - здатність до синтезу і аналізу оптимальних систем керування відповідних технологічних процесів;
- ФК 8 - здатність застосовувати методи математичного аналізу і моделювання, теоретичних та експериментальних досліджень;
- ФК 9 - здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп (з експертами) для класифікації завдань, визначення недоліків технічних рішень і підготовки висновків, щодо проведених дослідних та проектних робіт;
- ФК 10- здатність до самостійної роботи при підготовці кваліфікаційної роботи, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Результати навчання:

ПРН 8 мати глибокі знання в області систем і процесів керування складними системами;

ПРН 9 виявляти, ставити та вирішувати міждисциплінарні проблеми при створенні пристроїв, приладів, механізмів, систем керування, ракетно-космічної техніки

ПРН 10 – уміти розробляти програмне забезпечення для реалізації алгоритмів моделювання складних систем і процесів;

	ПРН 11 – спланувати та реалізувати на практиці оригінальне самостійне наукове дослідження, яке характеризується новизною, теоретичною і практичною цінністю та сприяє розв'язанню актуальних задач науки і техніки.
Опис дисципліни	
Попередні умови, необхідні для вивчення дисципліни	Знання сучасних моделей, методів та засобів комп'ютерного моделювання
Максимальна кількість студентів, які можуть одночасно навчатися	10
Теми аудиторних занять та самостійної роботи	Обсяг – 180 год. з них 36 години лекцій, 18 годин лабораторної роботи, 126 годин самостійної роботи. Основні теми лекцій: 1. Філософія та методологія управління: основні напрямки, предмет, сутність управління. 2. Технологічне прогнозування як основа управління на державному та інституційному рівнях. 3. Аналіз і синтез систем управління технічними, технологічними, економічними і соціальними процесами, зокрема з елементами штучного інтелекту. 4. Когнітивні технології в управлінні складними системами та процесами. Когнітивні технічні системи. 5. Моделювання, оптимізація та адаптація керованих процесів у динамічних та/або кіберфізичних системах. 6. Моделювання, оптимізація та адаптація керованих процесів як слабо формалізованих в умовах невизначеності (на підставі самонавчання, розпізнавання тощо). 7. Алгоритмічне та інформаційне забезпечення систем і процесів керування й систем підтримки прийняття рішень на підставі процедур оптимізації та самоорганізації. 8. Програмно-технічні засоби для проектування,

створення та впровадження систем управління, а також моделюючих комплексів і пакетів прикладних програм, що застосовуються при розробленні систем управління.

Теми лабораторних робіт

1. Редукція складності: способи побудови онтології нечіткості, радикальної невизначеності. Концептуалізація предметної галузі.
2. Мультиформалізм: загальна схема багатомасштабного конфігуратору тесту / сигналу / змінної. Розробка прикладів
3. Методи узагальнення: генеративні схеми побудови начерків образів, ситуацій, баз даних, послідовностей подій; комбінаторне узагальнення. Розробка прикладів
4. Методи виділення керуючої інформації у завданнях розрізнення-управління: стратегії визначення оптимальної кількості вхідних даних для розпізнавання об'єктів; швидкі та економні евристики.
5. Автоматична побудова каузальних моделей на основі потоку даних. Розробка прикладів
6. Мульти формалізм: ієрархія-гетерархія сурогатних моделей; багатомасштабний фазовий простір динамічної системи. Розробка або адаптація моделі.
7. Метод побудови хмарного «Багатоцільового банку знань» для вирішення завдань розрізнення-управління в багатоагентному середовищі. Розробка елементів банку знань.
8. Функціональна відмовостійкість та антикрихкість когнітивної технічної системи: побудова інформаційного «конектуму» для вирішення завдань аудиту та прогнозування інформаційних потоків; "м'яке вимірювання".
9. Автономні авіакосмічні системи: практичні підходи до реалізації. Розробка функціональної схеми системи управління.

Теми самостійної роботи:

Підготовка до лекційних занять. Доопрацювання індивідуальних завдань. Орієнтовні теми:

- Особливості новітніх моделей управління з використанням ШІ та Метаверсу: приклади

	застосування в космічній галузі • Архітектури і приклади розподілених космічних систем; фрактальні топології супутникових систем • Стратегічний план інвестицій у технології НАСА: Таксономія перспективних технологій НАСА 2020. Дорожні карти технологій. • «Платформа НАСА для автономних систем»: приклади застосування • Українська платформа Індустрії 5.0. • Роль DARPA в сприянні здійсненню наукових досліджень і розробок, пов'язаних з високим ступенем ризику досягнення якісно нових результатів у військово-технічній, технологічній та соціально-економічній сферах: приклади сучасних розробок в авіакосмічній галузі • Наукометричні бази даних: приклади використання • Національні Стратегії розвитку Штучного Інтелекту: особливості ШІ Стратегії України • Моделі технологій: набір взаємозв'язаних математичних моделей розробки, освоєння, застосування і модернізації технологій. • Застосування великих мовних моделей типу ChatGPT в розробці програмного забезпечення та управлінні: приклади використання • Застосування штучного інтелекту в ракетно-космічних технологіях, зокрема, для управління роєм супутників: приклади застосування • Застосування теорії радикалів і методу багатоаспектної рекурсивної декомпозиції при виявленні критичних ланок • Дослідження проблем управління автономними роботизованими комплексами в надзвичайних умовах (на прикладі місячної програми) • Перспективи розвитку Проекту SIMON компаній Airbus & IBM Watson IoT (перший ШІ-асистент в космосі): астро-бджоли • Особливості застосування IBM Watson для створення платформи Airbus - «Розумний флот» / «Smarter Fleet»: альтернативні рішення • Розподілені супутникові мережі на основі IoT та технологій ШІ: приклади • Нейроморфні системи обчислення та управління:

	напрямки застосування в космічних технологіях • Різновиди невизначеностей при управлінні технічними системами в екстремальних умовах: способи нейтралізації невизначеностей • Інтеграція людини та машини в забезпеченні катастрофо стійкості складної системи: приклади реалізації на космічній станції • Багатоагентні технології космічного застосування: приклади реалізації • Методи розпізнавання та класифікації станів систем управління засобами нейромережових та нечітких технологій: приклади застосування в космічній галузі
Мова викладання	українська
Рекомендована література	1. Multiagent Systems: A Modern Approach to Distributed Artificial Intelligence, by Gerhard Weiss (Editor), MIT Press, 2000. – 648 p. 2. Системний аналіз та управління складними системами в умовах невизначеності / А.П. Алпатов, В.Т. Марченко, Ю.О. Прокопчук, О.П. Саричев, С.В. Хорошилів. – Дніпропетровськ: ІТМ НАН та ДКА України, 2015. – 196 с. 3. Мітюшкін Ю. І., Мокін Б. І., Ротштейн О. П. Soft Computing: ідентифікація закономірностей нечіткими базами знань. Монографія. Вінниця: УНІВЕРСУМ, 2002. -145 с. 4. Brogan W. L. Modern Control Theory. Third Edition. // University of Nevada, Las Vegas. Prentice, 1991. - 674 p. 5. Knowles G. An Introduction to Applied Optimal Control. New York: Academic Press, 1981, p.35. 6. Zhou K, Doyle JC, Glover K. Robust and Optimal Control. New York: Prentice-Hall, 1996, p. 616. 7. NASA Platform for Autonomous Systems https://techport.nasa.gov/image/40138 8. Попович М. Г., Ковальчук О. В. Теорія автоматичного керування: Підручник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Либідь, 2007. — 656 с. 9. Markley FL, Crassidis JL. Fundamentals of Spacecraft Attitude Determination and Control. New York: Springer-Verlag, 2014, p.152. 10. Chatzinotas S., Ottersten B., De Gaudenzi R. Cooperative and Cognitive Satellite Systems. Academic Press Elsevier Ltd, 2015. - 542 p.

11. Kelly J. E. Smart Machines: IBM's Watson and the Era of Cognitive Computing / J. E. Kelly, S. Hamm – Columbia University Press. 2013. – 160p.
12. Machine Learning and Data Mining in Aerospace Technology. Springer Cham. 2020.
<https://doi.org/10.1007/978-3-030-20212-5>
13. Sabatini, R. (2021). Aerospace Cyber-Physical Systems: Towards Trusted Autonomous Air & Space Operations. 10.13140/RG.2.2.18538.80328.
14. Thanigaivelan, R. & Kaliappan, Dr & Dr.C.Jegadheesan,. (2023). Cyber-Physical Systems and Supporting Technologies for Industrial Automation. IGI Global.
15. Cardoso, R., Kourtis, G., Dennis, L., Dixon, C., Farrell, M., Fisher, M., Webster, M. (2021). A Review of Verification and Validation for Space Autonomous Systems. Current Robotics Reports. 2. 10.1007/s43154-021-00058-1.
16. Prokopchuk Y., Nosov P. (2023). Trusted autonomous systems: organization of the "thinking swarm". Proceedings of the International Scientific Conference "Information Technologies and Computer Modelling" (July, 6th to 8th Ivano-Frankivsk). Ukraine, Ivano-Frankivsk: Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, pp. 104 – 107
17. Vassev E, Hinchey M. Autonomy requirements engineering for space missions. NASA Monographs in Systems and Software Engineering. Springer; 2014.
<https://doi.org/10.1007/978-3-319-09816-6>.
18. Song, Z., Zhao, D.-J., Theil, S. (2023). Autonomous Trajectory Planning and Guidance Control for Launch Vehicles. Springer Nature. 10.1007/978-981-99-0613-0.
19. Sinha, A., Sharma, A., Passini, L., Caviglia, D. (2023). Smart Embedded Systems Advances and Applications. CRC press Taylor and Francis. 10.1201/9781032628059.
20. Holm-Hadulla, R., Funke, J. (2022). Intelligence: Theories and Applications. Springer Nature.
21. Bostrom, N., 2014. Superintelligence: Paths, dangers, strategies. Oxford University Press.
22. Shanahan, M., 2015. The Technological Singularity. MIT Press.
23. Csapó, B. and J. Funke (eds.) (2017), The Nature of Problem Solving: Using Research to Inspire 21st

	Century Learning, OECD Publishing, Paris. http://dx.doi.org/10.1787/9789264273955-en 24. Hein, Andreas M.. (2016). Artificial Intelligence Probes for Interstellar Exploration and Colonization. Technical Report. https://www.researchgate.net/publication/311872021_Artificial_Intelligence_Probes_for_Interstellar_Exploration_and_Colonization 25. Matloff, G., 2006. Deep space probes: To the outer solar system and beyond. Springer Science & Business Media. 26. Wölcken, P.C., Papadopoulos, M. (Eds.) (2016). Smart Intelligent Aircraft Structures. Proceedings of the Final Project Conference. Springer 27. Hilton, S., Gardi, A., Sabatini, R., Ezer, N., Desai, S. (2020). Human-Machine System Design for Autonomous Distributed Satellite Operations. 39th IEEE/AIAA Digital Avionics Systems Conference 10.1109/DASC50938.2020.9256426. 28. Vance, L., Thangavelautham, J., Asphaug, E. (2019). Evaluation of Mother-Daughter Architectures for Asteroid Belt Exploration. Collection of Technical Papers - AIAA/ASME/ASCE/AHS/ASC Structures, Structural Dynamics and Materials Conference. 10.2514/6.2019-0618. 29. Прокопчук Ю.О. Інтуїція: досвід формального дослідження. Дніпро: Вид-во ДВНЗ «ПДАБА», 2022. - 724 с.